

UTKAST 20.6.2024

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ändras så att den geografiska placeringen av myndighetens verksamhetsställen i fortsättningen fastställs i myndighetens arbetsordning, i stället för genom förordning av statsrådet.

Propositionen baserar sig på den riksomfattande planen om tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner 2024–2027, i samband med vilken statsrådet i sitt beslut den 27 mars 2024 fastställde att regleringen av placeringen av statliga verksamhetsställen minskas för att öka en flexibel kundservice och ett smidigt nätverk av lokaler.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2025.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	4
2.1 Tillämplig lagstiftning.....	4
2.2. Utvecklingen av kundbesök	6
3 Målsättning	7
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	7
4.1 De viktigaste förslagen.....	8
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	8
4.2.1 Ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenser	8
4.2.2. Konsekvenser för kunderna hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata	9
4.2.2 Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna.....	9
5 Alternativa handlingsätt	9
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	10
5.1.1 Att fastställa verksamhetsställena i lagstiftningen	10
5.1.2 Att stryka bestämmelserna om fastställande av verksamhetsställen ur lagstiftningen helt och hållet.....	10
5.1.3 En hybridmodell där en del av verksamhetsställena fastställs i lagstiftningen och en del i arbetsordningen.....	10
6 Remissvar	10
7 Specialmotivering	10
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	11
9 Ikraftträdande.....	11
10 Verkställighet och uppföljning	11
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	11
om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.....	13
RINNAKKAISTEKSTI.....	14
om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.....	14
LAKIEHDOTUS	16
RINNAKKAISTEKSTI.....	17
ASETUSLUONNOS	VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.
om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner (728/2021) trädde i kraft den 1 januari 2022. I den lagen föreskrivs det på ett allmänt plan om statlig regional närvaro och tillhandahållande av tjänster samt bland annat om öppettider. I lagen har man strävat efter att beakta möjligheten att ordna statens myndighetstjänster flexibelt så att man beaktar servicebehovet och mångfalden av servicekanalerna och möjligheten att ordna tjänster i samarbete med andra myndigheter. Genom statens närvaro främjas också livskraften, säkerheten och statens konkurrenskraft som arbetsgivare i regionerna.

I Finansministeriets rekommendation om principer för ordnandet av statsförvaltningens funktioner konstateras det att flexibilitet i nätverket av verksamhetsställen och besvarande av serviceprincipen talar för att den geografiska placeringen av statens enheter och funktioner inte uttryckligen ska föreskrivas i lag som berör myndigheten eller i förordning av statsrådet. I synnerhet försvårar bestämmelserna om servicepunkter som erbjuder besökstjänster samarbetsarrangemangen inom den offentliga förvaltningen och kan försämra såväl produktiviteten som servicenivån.

Avsikten är således att man i fortsättningen ska undvika att reglera verksamhetsställens geografiska placering i lag eller genom förordning, om det inte av särskilda skäl är ändamålsenligt att uttryckligen fastställa verksamhetsställen i lagstiftning.

I fråga om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata regleras den geografiska placeringen av verksamhetsställen genom förordning och för myndigheten har 36 verksamhetsställen fastställts. Det finns ett onödigt stort antal verksamhetsställen med avseende på den befintliga mängden av besökskunder och behovet av att uträtta ärenden. Flera av verksamhetsställena besöks t.ex. under två dagar av öppettiderna endast av några kunder. De huvudsakliga servicekanalerna är webbtjänster och telefontjänster. Tjänster som kräver besök är endast vigsel, registrering av utlänningar och vissa notarietjänster. Betydelsen av antalet verksamhetsställen har minskat också för personalen på grund av den kraftiga ökningen av hybridarbete. Bestämmelserna som gäller verksamhetsställen gör det svårare för myndigheten att kunna utveckla sitt servicenätverk på ett ändamålsenligt och resultatrikt sätt med avseende på personalen och behovet av att uträtta ärenden. I nuläget kan myndigheten vara tvungen att rikta resurser till verksamhetsställen som egentligen inte besöks av kunder. Också den flexibla användningen av statsförvaltningens gemensamma lokaler kan försvåras. Den gällande lagstiftningen utgör ett hinder för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas möjligheter att ordna sin verksamhet på det sätt som förutsätts i lag (728/2021), så att tjänster finns tillgängliga för olika kundgrupper på ett ändamålsenligt, resultatrikt samt också kostnadseffektivt sätt.

Den 27 mars 2024 fattade statsrådet ett beslut om en riksomfattande plan om tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner 2024–2027. Planen innehåller ett strategiskt mål bland annat om att ”regleringen av placeringen av statliga verksamhetsställen minskas för att öka en flexibel kundservice och ett smidigt nätverk av lokaler”. Som en mätare för uppföljning av frågan under regeringsperioden har satts en minskning av de tvingande bestämmelserna på lag- och förordningsnivå i fråga om placeringen av verksamhetsställen.

Med de nu föreslagna ändringarna i lagstiftningen genomförs och främjas riktlinjerna i strategin som det har fattats ett beslut om. Ändringarna stöder målen i statsminister Orpos regeringsprogram om effektivisering av statsförvaltningens verksamhet, till vilket det bland annat hör effektiviserad lokalanvändning, omorganisering av uppgifter och utnyttjande av digitalisering.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid finansministeriet. Utkastet till regeringens proposition var på remiss...

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Tillämplig lagstiftning

I 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (304/2019) föreskrivs det att verksamhetsområdet för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är hela landet, om inte något annat föreskrivs särskilt, och att bestämmelser om myndighetens verksamhetsställen utfärdas genom förordning av statsrådet.

I 7 § i statsrådets förordning om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (53/2020) föreskrivs det att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har verksamhetsställen på 36 olika orter (Björneborg, Borgå, Brahestad, Esbo, Helsingfors, Hyvinge, Idensalmi, Jakobstad, Joensuu, Jyväskylä, Kajana, Karleby, Kemi, Kemijärvi, Kittilä, Kotka, Kouvola, Kuopio, Lahtis, Mänttä-Vilppula, Nyslott, Pargas, Raseborg, Raumo, Rovaniemi, Salo, Seinäjoki, S:t Michel, Tammerfors, Tavastehus, Uleåborg, Varkaus, Vasa, Villmanstrand, Ylivieska och Åbo).

I Finansministeriets rekommendation om principer för ordnandet av statsförvaltningens funktioner (s.20), som gavs den 1.12.2021, konstateras det att ”Flexibilitet i nätverket av verksamhetsställen och besvarande av serviceprincipen talar för att den geografiska placeringen av statens enheter och funktioner inte uttryckligen ska föreskrivas i lag som berör myndigheten eller i förordning av statsrådet”. I synnerhet försvårar regleringen av servicepunkter som erbjuder besökstjänster samarbetsarrangemangen i den offentliga förvaltningen och kan försämra såväl produktiviteten som servicenivån.

Avsikten med 119 § 2 mom i grundlagen har inte varit att besluten om statsförvaltningens enheter enbart ska fattas genom lag eller förordning. Ett placeringsbeslut är ett ärende som man kan fatta beslut om genom förvaltningsbeslut, om ett sådant beslut lämpar sig med tanke på ärendets art. (GrUU 42/2006 rd, s.3 och GrUU 6/2002 rd, s.2).

Enligt lagen om behörighet vid placering av statliga enheter och funktioner (362/2002) och den sedan 1 januari 2022 ersättande lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner (728/2021) fattar det berörda ministeriet beslut om placering av en statlig myndighet, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Beslut som gäller placeringen av en myndighet kan enligt den ovannämnda lagstiftningen överlåtas till ministerierna. Vid bedömningen bör man överväga om det är ändamålsenligt att överlåta fastställandet av placeringen

av alla eller någon av myndighetens enheter till myndighetens arbetsordning. Detta förutsätter dock reglering av bemyndigandet i lagen som gäller myndigheten.

Enligt 2 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner ska tillgången till statliga tjänster ordnas samt enheter och funktioner placeras så att i hela landet statens uppgifter sköts på ett resultatrikt sätt och att tillgången till tjänster genom användning av olika former av ärendehantering svarar mot olika kundgruppers servicebehov på ett sätt som tillgodoser de grundläggande fri- och rättigheterna. Beslut och planer som gäller tillgången till statliga tjänster och placeringen av enheter och funktioner ska dessutom främja livskraften, säkerheten och statens konkurrenskraft som arbetsgivare i olika delar av landet. Detta förutsätter att tjänsterna ordnas som digitala tjänster, tjänster för besöksärenden och telefontjänster så att de är tillgängliga för olika kundgrupper på ett ändamålsenligt och resultatrikt sätt.

Innan ett beslut om placering av statliga enheter och funktioner och om tillgången till kundtjänster fattas, ska man bedöma hur de främjar uppnåendet av målen i lagen om grunderna för tillgång till statliga tjänster och placeringen av funktioner eller den i lagen föreskrivna riksfattande planen. De beslut som gäller tillgången till tjänster och placeringen av enheter och funktioner ska fattas så att likabehandling, språkliga rättigheter och andra grundläggande fri- och rättigheter tillgodoses. Författningen kompletterar förvaltningslagen, enligt vilken det hör till god förvaltning och den serviceprincip som hör samman med god förvaltning att den som utträtt ärenden inom förvaltningen får tjänster inom förvaltningen på behörigt sätt och att myndigheten kan utföra sina uppgifter på ett resultatrikt sätt.

Enligt 3 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner ska statsrådet för sin mandatperiod utarbeta en plan för tryggheten av tillgången till tjänster och placering av enheter och funktioner. Till stöd för samordningen av planering och uppföljning tillsätter finansministeriet enligt 4 § i lagen ett organ där ministerierna, Folkpensionsanstalten och Finlands Kommunförbund är företrädare samt vissa statliga myndigheter och statliga affärsverk som har ett brett nätverk av verksamhetsställen eller som i stor utsträckning sköter kundtjänstuppgifter.

Enligt 5 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner beslutar det ministerium om placeringen av statliga enheter och funktioner till vars ansvarsområde myndigheten huvudsakligen hör, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Det behöriga ministeriet kan dock trots vad som föreskrivs någon annanstans i lag förbehålla sig den beslutanderätt som en myndighet inom ministeriets ansvarsområde har i ärenden som gäller placeringen av enheter och funktioner samt omfattningen på servicen, öppettiderna och tillgången till andra tjänster vid enheterna, om ministeriet anser att beslutet väsentligt påverkar uppnåendet av målen enligt 2 §.

I lagens förarbeten (RP 62/2021 rd) har det förtydligats att ”tjänster som tillhandahålls vid en enhet” i paragrafen avser tjänster för besöksärenden som tillhandahålls för förvaltningens kunder på en fysisk placeringsort samt t.ex. hjälp med att använda digitala tjänster vid en enhet på ort och ställe. Behörigheten att förbehålla sig beslutanderätten gäller emellertid enligt ordalydelsen inte underlydande ämbetsverks beslut i fråga om ordnande av digitala tjänster. Behörigheten att förbehålla sig beslutanderätten kan i praktiken användas t.ex. i fråga om beslut som gäller placeringsorter för nya enheter och funktioner eller om indragning av enheter och funktioner, men också t.ex. beslut som gäller en betydande nedskärning eller utvidgning av verksamheten, placering av serviceutbudet, serviceutbudets omfattning eller öppettiderna för tjänsterna. Behörigheten att förbehålla sig beslutanderätten gäller situationer där beslutanderätten genom lag eller förordning har delegerats för att avgöras av myndigheten. Den gäller däremot inte sådana situationer där placeringen bestäms genom lag eller förordning.

Enligt motiveringen till paragrafen har målet varit att precisera ministeriets behörighet så att den utöver placeringsorterna för enheterna inom den underlydande förvaltningen också omfattar tillgången till tjänsterna som ordnas vid enheterna. Detta stöder riktlinjen för strategin för reformeringen av regionaliseringen enligt vilken statens närvaro i regionerna ska grunda sig på servicebehovet och ordnandet av myndighetsuppgifter på ett resultatrikt sätt. Paragrafen förtydligar ministeriernas möjligheter att för den underlydande förvaltningens del säkerställa att de lagstadgade målen, som eventuellt preciseras i den riksomfattande planen, fullföljs. Detta behövs för att stärka samordningen och verkningfullheten och är rentav nödvändigt för att styra mer omfattande beslut som gäller lösningar för servicenätverk.

Enligt motiveringen till paragrafen förutsätter förbehållande av beslutanderätten dock en objektiv bedömning av ärendets betydelse. Placeringen av enheter och funktioner samt beslutsfattande i fråga om tillgången till tjänster är i regel ärenden som hänför sig till ledningen av myndigheten. Rätten till förbehållande av beslutanderätten är ett undantag som ska användas närmast i situationer där det finns en uppenbar risk för att myndigheten i sin verksamhet inte genomför den plan som statsrådet beslutat om eller de förvaltningsområdesspecifika riktlinjer som preciserar planen eller t.ex. beslut av laglighetsövervakarna.

Den gällande lagstiftningen försvårar möjligheterna för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata att ordna sin verksamhet så att den motsvarar målen som anges i 2 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner.

Lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner innehåller också allmänna regler om öppettider. Bestämmelserna ger statliga myndigheter en omfattande möjlighet att själva fastställa sina öppettider beroende på servicebehovet. I statsrådets förordning om statliga myndigheters minimiöppethållning (1203/2022), som trädde i kraft 1.1.2023, föreskrivs det preciserande om öppettider.

Enligt 2 § i förordningen ska ett kundtjänstställe som utgör föreskrivet, i arbetsordningen fastställt eller på annat sätt bestämt huvudsakligt verksamhetsställe för en myndighet vara öppet i minst 6 timmar under myndighetens öppethållningsdagar. Om det inte finns några bestämmelser, föreskrifter eller beslut om myndighetens huvudsakliga verksamhetsställe, ska minst ett av kundtjänstställena på motsvarande sätt vara öppet i minst 6 timmar under öppethållningsdagarna. Enligt 3 § i förordningen ska andra än i 2 § avsedda kundtjänstställen vara öppna i minst 3 timmar under öppethållningsdagarna, om det på kundtjänststället i betydande utsträckning görs kundbesök i förvaltningsärenden och antalet kundbesök vid kundtjänststället är minst hälften av antalet kundbesök vid det kundtjänstställe som avses i 2 § eller, i det fall det finns flera huvudsakliga verksamhetsställen, hälften av antalet kundbesök vid det kundtjänstställe som har det största antalet kundbesök. Myndigheten kan besluta om öppettiderna för andra än de nämnda kundtjänstställena i enlighet med lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner.

2.2. Utvecklingen av kundbesök

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas huvudsakliga servicekanaler är numera digitala e-tjänster, telefontjänst och e-post. Under 2023 sköttes cirka 1 150 000 ärenden som självbetjäning via nätet, 395 000 per telefon och 178 000 per e-post. Samtidigt var antalet kundbesök med tidsbeställning 88 000 och antalet utan tidsbeställning 73 000, det vill säga sammanlagt 161 000 kundbesök. Dessutom var antalet ärenden i andra kanaler, bland annat i chatten, 11 000. År 2023 var således sammanlagt endast 8 % av alla ärenden som utträttades kundbesök. År

2023 var antalet kundbesök dessutom exceptionellt högt på grund av att pandemin och begränsningarna i samband med den har mattats av. Kundbesöken växte också exceptionellt från året innan på grund av den stora mängden inflyttade utlänningar, särskilt ukrainare som flyr undan kriget. Det har dock skett en betydande minskning i kundbesök och enligt prognoserna minskar de ytterligare bland annat då Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata bygger nya webbtjänster och deras användning ökar.

Tjänster som kräver besök vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är numera endast vigsel, registrering av utlänningar och vissa notarietjänster. Nu finns det för många verksamhetsställen i förhållande till behovet av att uträtta ärenden och många verksamhetsställen har en svag nyttjandegrad. En del verksamhetsställen har mycket begränsade öppettider. I nuläget är det svårt att dimensionera resurserna till kundtjänsten på ett ändamålsenligt och resultatrikt sätt. Mindre verksamhetsställen kan inte nödvändigtvis heller betjäna kunder till exempel om personalen insjuknar.

Idag är det även möjligt att ordna besökstjänster på andra sätt än med hjälp av fasta servicepunkter. Tjänster tillhandahålls redan nu med hjälp av temporära så kallade pop up-servicepunkter, beställningstjänster så som vigsel på kundens festplats eller med hjälp av flera olika myndigheters gemensamma servicepunkter. Enligt statens lokalstrategi är avsikten att allt mer övergå till gemensamma servicepunkter. Bestämmelserna gällande Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhetsställen, som utgår från fasta verksamhetsställen, motsvarar dåligt denna utveckling.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att nuläget för placeringen av servicepunkter som fastställs i förordningen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte motsvarar den nuvarande lagstiftningens huvudprinciper som betonar flexibilitet i nätverket av verksamhetsställen och förverkligande av serviceprincipen. Vidare är det med tanke på den ändamålsenliga utvecklingen av verksamheten och med beaktande av framtida behov ändamålsenligt att man kan besluta om verksamhetsställen i arbetsordningen inom de ramar som den ovan beskrivna lagstiftningen anger, och vid behov genom beslut av det behöriga ministeriet vid uppfyllande av förutsättningarna för förbehållande av behörighet.

3 Målsättning

Målsättningen med propositionen är att ändra lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata så att myndigheten själv kan besluta om sina verksamhetsställen. I samband med ändringen av lagen ändras dessutom förordningen av statsrådet som stiftats med stöd av den. Propositionen möjliggör att verksamhetsställen inom ramen för villkoren i den allmänna lagstiftningen som gäller tillgången till tjänster och placering kan minskas eller ökas på ett mer flexibelt än för närvarande och att antalet och placeringen av servicepunkterna i och med detta bättre än för närvarande motsvarar behovet av att uträtta ärenden.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Enligt propositionen ska bestämmelser om verksamhetsställena för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i fortsättningen finnas i myndighetens arbetsordning i stället för i statsrådets förordning.

På fastställandet av verksamhetsställena tillämpas även i fortsättningen 2 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner, enligt vilken tillgången till statliga tjänster ska ordnas samt enheter och funktioner placeras så att statens uppgifter sköts på ett resultatrikt sätt i hela landet och att tillgången till tjänster genom användning av olika former av ärendehantering svarar mot olika kundgruppers servicebehov på ett sätt som tillgodoser de grundläggande fri- och rättigheterna och planer för servicenätverket ska behandlas i den ordning som anges i den lagen.

På fastställandet av verksamhetsställena tillämpas dessutom även i fortsättningen 5 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner, enligt vilken det behöriga ministeriet, i detta fall finansministeriet, trots vad som föreskrivs någon annanstans i lag kan förbehålla sig den beslutanderätt som en myndighet inom ministeriets ansvarsområde har i ärenden som gäller placeringen av enheter och funktioner samt omfattningen på servicen, öppettiderna och tillgången till andra tjänster vid enheterna, om ministeriet anser att beslutet väsentligt påverkar uppnåendet av målen enligt 2 §. Av bestämmelsen följer att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata till denna del ska behandla ändringarna i sin arbetsordning på förhand tillsammans med ministeriet.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenser

Propositionen har inga direkta konsekvenser för nätverket av verksamhetsställen och således inga direkta ekonomiska konsekvenser. Propositionen gör det dock möjligt för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata att ordna servicenätverket och funktionerna på ett ändamålsenligt sätt och på ett sätt som motsvarar behovet av kundbesök så att behoven i fråga om tillgången till tjänster och placeringen av personalen uppfylls och resursanvändningen kan effektivteras.

I nuläget bedöms servicenätverket inte vara ändamålsenligt, utan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan med ett separat beslut om detta spara sammanlagt över 450 000 euro per år i hyresutgifter före utgången av 2025 genom att koncentrera servicenätverket till att bli mindre än det servicenätverk som för närvarande anges i förordningen. Genomförandet av de sparkrav inom statsförvaltningen som ingår i rambeslutet för statsfinanserna 2025–2028 kräver åtgärder också i fråga om effektiveringen av användningen av myndighetens lokaler. Myndigheten har som en betydande åtgärd som ska genomföras före utgången av 2025 föreslagit att verksamhetsstället i Esbo ska läggas ned. Propositionen ger Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata möjlighet att också genom besparingar i lokalerna uppnå betydande besparings- och produktivitetsmål för myndigheten.

Propositionen kan indirekt påverka personalens ställning i uppgifter som är bundna till verksamhetsställen. Å andra sidan har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata redan länge rekryterat personal endast till landskapscentrumen på 18 orter och dessutom minskar strategin för omfattande distansarbete och multilokalt arbete de konsekvenser som förändringar i placeringen av verksamhetsställena har för personalen. Det är också möjligt att förslaget har

indirekta konsekvenser för vissa personers uppgifter. Konsekvenserna bedöms inte vara betydande ur personalens synvinkel.

Propositionen kan ha indirekta konsekvenser för utvecklingen av behovet av att utträta ärenden. Om antalet verksamhetsställen minskas är det möjligt att kunderna i allt högre grad hänvisas till att utträta ärenden elektroniskt på nätet. Det kan bedömas att en sådan utveckling främjar utvecklingen av e-tjänsterna och produktivitetssökningen, vilket å andra sidan kan medföra ett nytt tryck på att gallra i nätverket av verksamhetsställen, när antalet kundbesök fortsätter att minska. En sådan utveckling kan dock anses vara positiv med tanke på ekonomin och produktiviteten.

4.2.2. Konsekvenser för kunderna hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

Propositionen har inga direkta konsekvenser för kunderna hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, men den kan ha indirekta konsekvenser om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata stänger vissa verksamhetsställen. Då kan det bli svårare för kunderna i närheten av dessa orter att besöka myndigheten och det kan kräva att kunderna reser. I synnerhet de persongrupper som inte kan eller vill sköta ärenden elektroniskt lider av en eventuell gallring i nätverket av verksamhetsställen. Trots att verksamhetsstället har stängts kan myndigheten dock temporärt ordna tjänster på olika orter till exempel med hjälp av s.k. pop up-serviceställen eller genom att göra det möjligt att beställa tjänster till en viss plats. Detta minskar den olägenhet som stängningen av verksamhetsstället medför och kan också öka tillgången till tjänster på vissa orter.

De ändringar som gäller Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhetsställen gäller både fysiska och juridiska personer. Tjänster som kräver besök vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är numera endast vigsel, registrering av utlänningar och vissa notarietjänster. I fråga om vigsel-tjänster bör det dessutom konstateras att myndigheten gör det möjligt att beställa tjänsten till en festplats, vilket minskar behovet av att utträta ärendet vid ett visst verksamhetsställe. På grund av arten, det låga antalet och engångskaraktären i fråga om de ärenden som måste utträttas på plats kan det bedömas att bestämmelsernas indirekta konsekvenser för de ärenden som måste utträttas på plats blir små.

I och med att möjligheterna att utträta ärenden elektroniskt utvecklas minskar betydelsen av verksamhetsställets geografiska läge.

4.2.2 Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna

Propositionen bedöms inte ha några konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna, eftersom lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner ska tillämpas på fastställandet av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhetsställen. Enligt den lagen ska beslut som gäller tillgången till tjänster och placeringen av enheter och funktioner fattas så att likabehandling, språkliga rättigheter och andra grundläggande fri- och rättigheter tillgodoses. Det bör dessutom beaktas att författningen kompletterar förvaltningslagen, enligt vilken det hör till god förvaltning och den serviceprincip som hör samman med god förvaltning att den som utträttar ärenden inom förvaltningen får tjänster inom förvaltningen på behörigt sätt och att myndigheten kan utföra sina uppgifter på ett resultatrikt sätt.

5 Alternativa handlingssätt

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Att fastställa verksamhetsställena i lagstiftningen

Ett alternativ är att på nytt utvärdera det geografiska läget för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas nätverk av verksamhetsställena i lagstiftningen. Med beaktande av de gällande besparings- och produktivitetmålen kan man då anta att man beslutar att gallra i det nuvarande mycket omfattande nätverket av verksamhetsställena.

Att föreskriva om verksamhetsställena genom lag eller förordning möjliggör dock inte att nätverket av verksamhetsställena utvecklas organiskt enligt servicebehovet och motsvarar inte heller den strategi som gäller statens servicenätverk och huvudprincipen i den nuvarande lagstiftningen om servicenätverket.

5.1.2 Att stryka bestämmelserna om fastställande av verksamhetsställena ur lagstiftningen helt och hållet

Ett annat alternativ är att helt stryka bestämmelserna om myndighetens verksamhetsställena ur lagstiftningen. I fråga om flera myndigheter har det inte alls föreskrivits om verksamhetsställena. Sådana myndigheter är till exempel Patent- och registerstyrelsen, Statskontoret och Transport- och kommunikationsverket.

Med beaktande av att det för närvarande finns exakta bestämmelser om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhetsställena i lagstiftningen, kan det dock anses tydligare att det i lagstiftningen föreskrivs om hur beslut om myndighetens verksamhetsställena fattas

5.1.3 En hybridmodell där en del av verksamhetsställena fastställs i lagstiftningen och en del i arbetsordningen

Den tredje möjligheten är att föreskriva om vissa verksamhetsställena och låta myndigheten avgöra hur de övriga verksamhetsställenas geografiska läge ska fastställas. Modellen har använts i fråga om Tullen, där det finns särskilda grunder för att vissa verksamhetsställena är noggrant fastställda. I fråga om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har det dock inte identifierats några grunder för att föreskriva om verksamhetsställena i enlighet med en sådan hybridmodell.

6 Remissvar

7 Specialmotivering

2 § Verksamhetsområde. Det föreslås att 2 § ändras så att bestämmelser om myndighetens verksamhetsställena i fortsättningen ska finnas i arbetsordningen för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Däremot kvarstår i paragrafen omnämmandet av att myndighetens verksamhetsområde är hela landet, om inte något annat föreskrivs särskilt.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I samband med att 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ändras upphävs bemyndigandet för statsrådet att genom förordning utfärda bestämmelser om verksamhetsställena för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Därför upphävs 7 § i statsrådets förordning om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (53/2020).

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2025.

10 Verkställighet och uppföljning

På grund av propositionen behöver Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ändra sin arbetsordning för att fastställa verksamhetsställena.

Utvecklingen av nätverket av verksamhetsställen vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata följs upp i samband med uppföljningen av genomförandet av den riksomfattande planen om tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner 2024–2027.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt propositionen ändras 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata så att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhetsställen i fortsättningen fastställs i myndighetens arbetsordning och inte längre genom förordning av statsrådet. Propositionen hänför sig till lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner. I den lagen föreskrivs om omständigheter som ska beaktas när tillgången till statliga tjänster ordnas och statliga enheter och funktioner placeras. Lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner tillämpas i fortsättningen på beslut som gäller placeringen av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhetsställen. Bedömningen av den lagens förhållande till grundlagen som gjorts i samband med stiftandet av lagen i regeringsproposition RP 62/2021 rd gäller också propositionen i det aktuella fallet.

Ordandet av tillgången till tjänster ska enligt lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner på ett teknikneutralt sätt omfatta den totala servicestrukturen med multipla kanaler, dvs. utöver det fysiska servicenätet även elektroniska tjänster och t.ex. telefontjänster. Tillgången till statliga tjänster ska ordnas samt enheter och funktioner placeras så att statens uppgifter sköts på ett resultatrikt sätt och att tillgången till tjänster svarar mot olika kundgruppers servicebehov. Beslut och planer som gäller tillgången till statliga tjänster och placeringen av enheter och funktioner ska dessutom främja livskraften, säkerheten och statens konkurrenskraft som arbetsgivare i olika delar av landet.

I 2 § i den lagen föreskrivs det att tjänsterna ska ordnas på ett sätt som tillgodoser de grundläggande fri- och rättigheterna. Målet är att betona skyldigheten att beakta de faktiska möjligheterna för människor i olika delar av landet att få tjänster som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska tillgodoses. Grundlagsutskottet har betonat att man ska ta hänsyn till att invånare i olika delar av landet behandlas lika och att de har faktiska möjligheter att få den service som behövs för att deras grundläggande fri- och rättigheter ska bli tillgodosedda (GrUU 37/2006 rd, s. 2–3).

Lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner och dess syften har ett nära samband med likställighetsprincipen enligt 6 § i grundlagen. När tjänster ordnas görs det ingen skillnad mellan huruvida kunden är en enskild medborgare, ett företag eller en sammanslutning. I enlighet med principerna för god förvaltning ska tillgången till tjänsterna vara jämlik. Det här innebär att ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Dessutom tryggas vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk enligt vad som särskilt föreskrivs i lag (grundlagens 17 §). Till garantierna för en god förvaltning hör också stödjande av skötsel av ärenden även på andra språk än nationalspråken och de samiska språk som talas i Finland. Syftet med den lagen, utökningen av den riksomfattande planeringen och samordningen samt stärkandet av det demokratiska beslutsfattandet i bestämmelsen om behörighet bidrar till att främja jämlikheten och de språkliga rättigheterna när statens verksamhetsställen och servicestruktur utvecklas.

Dessutom finns det andra bestämmelser i grundlagen som ska beaktas när enheter och tjänster placeras och tillgången till tjänster ordnas. I 21 § i grundlagen föreskrivs det om rättsskydd och garantier för en god förvaltning. Enligt den paragrafen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol. Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Enligt 122 § i grundlagen ska man när förvaltningen organiseras eftersträva en indelning i sinsemellan förenliga områden så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder. De nämnda bestämmelserna i grundlagen styr beslutsfattandet och planeringen i anknytning till statliga myndigheters placering och tillgången till tjänster.

I 5 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner föreskrivs det om behörigheten att placera statliga enheter och funktioner. Enligt 1 mom. hör denna behörighet till det ansvariga ministeriet, där beslutet enligt 2 mom. fattas av ministern, om ärendet inte överförs till statsrådets allmänna sammanträde. Med stöd av 119 § 2 mom. i grundlagen ska de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Enligt denna paragraf i grundlagen kan i övrigt bestämmelser om statsförvaltningens enheter utfärdas genom förordning. Med allmänna grunder avses närmast enhetens namn, bransch och huvudsakliga uppgifter samt dess behörighet (RP 1/1998 rd, s. 174/II).

Enligt grundlagen behöver bestämmelser om placeringsorten för statliga enheter inte utfärdas genom lag. Med anledning av detta framhåller grundlagsutskottet att meningen med 119 § 2 mom. i grundlagen inte varit att besluten om statsförvaltningens enheter enbart ska fattas i form av författningar, dvs. lag eller förordning. De kan också fattas som förvaltningsbeslut (GrUU 6/2002). Ministeriet kan således fatta beslut om placering. Enligt grundlagen eller gällande bestämmelser på lagnivå ställs det inga krav på att beslut om placering av en myndighets verksamhet ska föreskrivas i lag när placeringsfrågan inte har samband med avgöranden som gäller myndighetens uppgifter eller befogenheter.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (304/2019) 2 §
som följer:

2 § Verksamhetsområde

Verksamhetsområdet för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är hela landet, om inte något annat föreskrivs särskilt. Myndighetens verksamhetsställen fastställs i arbetsordningen för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Helsingfors den x.x.20xx

Statsminister

Förnamn Efternamn

..minister Förnamn Efternamn

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Gällande lydelse

2 §

Verksamhetsområdet för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är hela landet, om inte något annat föreskrivs särskilt. *Bestämmelser om myndighetens verksamhetsställen utfärdas genom förordning av statsrådet.*

Förslag

2 §

Verksamhetsområdet för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är hela landet, om inte något annat föreskrivs särskilt. *Myndighetens verksamhetsställen fastställs i arbetsordningen för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Statsrådets förordning

om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

I enlighet med statsrådets beslut
upphävs 7 § i Statsrådets förordning om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
(53/2020).

Lakiehdotus

Click or tap here to enter text.

Click or tap here to enter text.

Rinnakkaisteksti